

Uluslararası Çocuk Psikolojisi Kongresi (Paris, 1979)*

Prof. Alexandre VEXLIARD
Çev. Dr. Bekir ONUR

Uluslararası Çocuk Psikolojisi Kongresi 1-8 Temmuz 1979 tarihlerinde Paris'te yapıldı. Bu uluslararası kongrenin numarası yok; Unesco ve Unicef tarafından ilan edilen Uluslararası Çocuk Yılı vesilesiyle düzenlenmiş. Altmış ülkeden gelerek kongreye katılanların sayısı iki bin aşılıyor. Bildirilerin hepsini sıralayamayacağımız için, sadece kongrenin temel konularını belirteceğiz : 1) Gelişmekte olan çocuğun psikobiolojisi. 2) Süt çocuğunda duyumlararası ilişkiler ve ontogenetik gelişim. 3) İlk iki yıl sırasında çocuğun toplumsallaşması. 4) Günümüzde ontogenetik modeller anlayışı ve kullanımı. 5) İşlemsel gelişim : farklar açısından yaklaşım. 6) Bilişsel işlemler : çocuktaki gelişimi. 7) Toplumsal zeka ve iletişim. 8) Yaşamın çeşitli alanlarında iletişim içindeki çocuk. 9) Dil psikolojisi. 10) Yöntemlerin farklı kültürel çevrelere uyarlanması. 11) Strotiplerin oluşumu. 12) Kültür, eğitim ve toplum. 13) Değişik kültürlerde süt çocuğunun eğitimi. 14) Çocukta saldırgan davranışların belirleyicileri. 15) Yabancı çocuklar : medikososyal ve eğitsel sorunları. 16) İç göçler. 17) Toplumsal modellerin içselleştirilmesi. 18) Değişen bir dünyada erkek ve kız çocuklar. 19) Yeni nüfus rejimi ve ailenin boyutları. 20) Toplumsal etkenler ve okul. 21) Çocuk ve kültür. 22) Erken korumanın zorunluluğu ve güçlüğü. 23) Duygu yoksunluklarının klinik açıdan ortaya konulabilirliği. 24) Risk yüklenme ve yaşam çerçevesi. 25) Okul öncesi eğitimin psikopedagojik sorunları. 26) Yorgunluk. 27) Okulda cinsel eğitim. 28) Güçlüğü olan çocukların eğitilmesinde meslek dışından kişilerin rolü. 29) Öğretmenlerin eğitiminde ve çalışmasında çocuk psikolojisi. 30) Okul ortamında öğrenme ve değerlendirme. 31) Ço-

cukta simgesel konuşmaların anlamı ve önemi, 32) Çocuğun toplumsal-duygusal gelişiminde ödünleme ve düzenleme. 33) Gelişmekte olan ülkelerde çocuk ruh sağlığı hizmetleri.

Tarihçe. Bu uluslararası kongrenin bir numaralı olmadığını söylemiştik; çünkü bu kongre sürekli bir derneğe, topluluğa ya da birliğe dayanmıyor. Ancak bu kongrenin bir geçmişi de yok değil; yine Paris'te 1954 de Henri Wallon'un başkanlığında aynı adı taşıyan bir kongre düzenlenmişti. Nitekim 1979 da Wallon'un yüzüncü doğum yılı kutlanmış ve onun anısına kongrede özel bir gün ayrılmıştır. İlk kongrede 40 ülkeden gelen 700 psikolog toplanmıştı. H. Gratiot-Alphandery iki kongredeki psikologların temel uğraşları arasında ilginç bir karşılaştırma yapmaktadır. Çocuk psikologlarının öğretileri bir noktada pek az değişmiştir. 1954 kongresine katılanlardan biri şöyle yazıyordu : «Aşağı yukarı bütün yazarlar çocuğun fiziksel, duygusal, zihinsel gelişiminin onun yaşam ve çevre koşullarına sıkıca bağlı olduğunu belirtmeye çalışıyorlar». Bu konuda 1979 da toplanan psikologlar ve eğitimciler açısından da herşey aynı. Onlar da, çocuğun, yalnızca dış koşullarla, çevresinin «olanak»larıyla ve eğitim sırasında eğitiminden, yetiştirilmesinden, koşullanmalarından, zihinsel, duygusal ve istemsel deneyimlerinden «içleştirdiği» şeylerle biçimlenen bir «boş levha» olduğu kanısındalar. Çağdaş psikolojinin ve eğitimin bu temelleri emanetçileri tarafından o denli özümlemiş ki, Locke'a dayanarak 18. yüzyılda Helvetius ve Holbach'dan beri ortaya konan bu ilkeleri anımsama gereğini bile duymuyorlar.

İki kongre arasındaki üç farkı belirtelim.

1) 1954 de esas olarak psikologlardan ve

(*) Bulletin de Psychologie, cilt 33, sayı 343 (Özet çeviri).

psikopedagoglardan oluşan konuşmacılar görece homojen oldukları halde, 1979 da çok daha disiplinlerarası ya da çok—disiplinli olmuşlardır. Gerçekten 1979 da —psikologlardan ve eğitimcilerden başka— sosyologlar, nüfus bilimciler, tarihçiler, dilbilimciler, öğretim üyeleri, yargıçlar, sosyal çalışmacılar, doktorlar görülmektedir. Bu uzman çeşitliliği kongreyi zenginleştiriyordu; fakat çok -disiplinliliğin gerçek alanları pek az temsil ediliyordu. Nitekim değişik uzmanlar —komşularıyla ilgilenmeksiz— çocuktan kendi alanlarının çerçevesi içinde söz ediyorlardı. Disiplinler arasında diyaloglar ya da alış verişler hemen hemen olanaksızlaşmıştı.

2) 1954 de testlerin kullanılması konusunda bazen çok ateşli olabilen tartışmalara tanık olunmuştu. 1979 da bu tartışma safdışı bırakıldı. Çeşitli alanlardaki araştırmacılar— itiraz ya da eleştiriyi karşılamadan— testler yoluyla elde edilmiş sonuçlar sunuyorlardı.

3) 1954 de bidirilerin çoğu bazı büyük kuramlarla yönlendirilmiş, desteklenmişti. 1979 da ise sınırlı, ılımlı, «özenli» gözlemler ve deneyler sunuluyor özellikle. O denli sınırlı ve bazen öylesine sonuçtan yoksun deney ve gözlemler ki, birçok durumda kendi kendimize şöyle sorabiliriz : Bunlar bizi nereye götürüyorlar? Ne işe yarayabilirler? Neden ve hangi amaçla zaman ve enerji harcanmış? Ne kanıtlandı? Birçok durumda bu soruların yanıtları var, fakat bunlar sadece uzmanları ilgilendiriyor, meslekten olmayanlara uzak kayıyor.

KONGRENİN BAZI ANA KONULARI

Ana konular arasında bir seçim yapmak güç. Çünkü bunlar çok sayıda, ayrıca zihinsel gelişim (bellek, soyut düşünce, dil, simgeleştirme vb.) gibi bazı konular birçok sempozyumda yer alıyor. Bunlar çoğu zaman Piaget'ci açıdan ele alındı, bazen de Piaget karşısında eleştirel bir yaklaşımla.

Herkesin dikkatini çeken ve merak uyandıran bir sempozyumdan söz ederek başlayalım : Değişen bir dünyada erkek ve kız çocuklar.

Farklar psikolojisi : erkek ve kız çocuklar. Açık bir biçimde disiplinlerarası nitelikte bir sempozyum söz konusu. Konunun tarihsel yönünü M. Mayeur 19. ve 20. yüzyıllarda iki cinsin eğitimi karşılaştırarak ele aldı. A. Deluz çok karmaşık olan etnolojik yönü açıkladı. C. Hutt (Birleşik Krallık) psikolojik açıdan, I. Lebovici ve Colette -Chiland psikopatolojik açıdan konuya yaklaştılar. Özellikle son iki «bakış açısı» üzerinde duracağız.

Cinsler arasındaki farklara biyo -sosyo -psikolojik açıdan yaklaşan C. Hutt, bir dizi karşı -önyargıyı çürütmeye çalışmaktadır. Bunlar son on yıllar sırasında —çok kadınsıl ve kadıncıl olan— Amerikan kültüralist okulunca yapılmıştır. Bu okul «kadınlık» ve «erkeklik» dediğimiz şeylerin, kültürümüzün eğitimimizin, öngörülerimizin yarattığı şeyler olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Erkek çocuklara erkeksil olduğu düşünülen «roller»in öğretilmesi, kız çocuklara da «kadınsıl» denilen tutum ve davranışların benimsetilmesi eğilimi buradan geliyor. Hutt, çocuğun doğumdan itibaren cinsiyetine göre farklı bir biçimde anababası ve bütün çevresi tarafından etkilendiğinin doğru olduğunu söylemektedir. Bu etkiler anababaların iki cinse ilişkin beklentilerine uygun olarak hem psikolojik hem de toplumsal olan etkenlerdir. Fakat dış başlıkların organizmaları daha önceden erkek ve dişi olarak farklılaşmış genç bireyler üzerinde oluştuğu gerçeğini de belirtmek gerekmez mi? Bu farklılaşma kesinlikle genetik ve nöroendokriniyen verilerin buyruğudur. Bundan da bireyin bazı dış etkiler (ya da olaylar) tarafından belirli bir biçimde uyarılacağı sonucu çıkar, diğer uyarımlarla olduğundan çok daha belirleyici bir biçimde. Değişik tutumların, davranışların, duyguların içselleştirilmesi, kabul etme, reddetme ya da kayıtsız kalma yoluyla seçici bir biçimde olacaktır. Kız ve erkek çocuklar arasında beyin örgütlenmesinde de bir fark vardır. Bundan da hem entellektüel hem de manüel açıdan yetenekler ve yetiklikler arasında belirli bir farkın olacağı sonucu çıkar. Eğitimin toplumsal modeli ile çocukların tutumları ve dilekleri arasında çatışmalar olabileceği kuşkusuzdur. Bu çatışmalar, çabuk değişen ve bazı konularda derin değişiklikler gösteren toplumumuzda —kızlar yönünden— sert bir biçimde ortaya çıkmaktadır. C. Hutt bu çatışmaların belibabış bölgelerini belirlemeye çalışıyor.

Somatik patoloji ve psikopatoloji konusunda C. Chiland ve S. Lebovicinin geliştirdiği görüşlerle karşılaşıyoruz. Fiziksel düzeyde erkeklerin kadınlardan daha fazla kırılabilir oldukları bilinmektedir; kadın ömrü erkeğinkinden beş-altı yıl daha uzun. Anestesisiz ameliyatlarda kadınlar daha az korkuyorlar ve acıya daha az duyarlılar. Dahası da var. Bir psikiyatrik danışma merkezinde on beş yıl süren bir araştırma sırasında erkek çocukların sayısı kızlardan kesinlikle daha fazladır. Başvuranların aşağı yukarı % 62 si erkek çocuk, % 38'i kız çocuktur. Bu oran bir yıldan diğerine hemen hemen hiç değişmemektedir.

C. Chiland'a göre 15 yıl sonra psikiyatrik danışmalarda kadınların artmasıyla eğilim tersine dönmektedir. Bu konuda değişik bölgeler

arasında önemli farklar var. Erkek çocuklarda en sıklıkla rastlanılan belirtiler şunlar : tikler, gece işemeleri, kaçırlar, kekemeik, dil bozuklukları, psikozlar. Kız çocuklarda isteri, ruhsal kökenli iştahsızlık, aşırı açlık, ketlenme, sinirli alışkanlıklar.

Yetenekler konusunda cinsler arasında dört alanda anlamlı farklar görülmektedir : kızların sözel konularda üstünlüğü, buna karşılık erkek çocukların matematik alanında ve görsel - mekansal yetenekte üstünlüğü. Ayrıca erkek çocuklar kızlardan daha saldırgan ve bu bütün insan uygarlıklarında böyle.

Buna karşılık çok yaygın bir dizi inancın temelsiz olduğu bildirilmektedir. Örneğin, çeşitli araştırmalarda kızlarla erkekler arasında «topumsallık» ya da «telkin edilebilirlik» açısından fark bulunmamıştır; kızlar «kendini değerlendirme» konusunda erkeklerden pek az farklı oluyorlar; kızların belleği daha iyi değil; erkeklerden daha çok işitiyor, daha az görüyor ya da «analitik» değil; başarı için erkeklerden daha az güdümlü görünmüyorlar; nihayet kızlar çevrenin etkisinden, doğuştan verilerle, erkeklere göre daha fazla etkilenmiş değiller.

(Bu tür bulguların bir araştırmadan diğere

rine değişebileceğini de belirtelim. Elde edilen sonuçlar pek çok etkene bağlıdır : incelenen özellikler (yetenekler, telkin edilebilirlik) hangi yöntemlere belirleniyor? Karşılaştırmalarda hangi yöntemler (özellikle istatistiksel açıdan) kullanılıyor? Ayrıca, sonuçların uygun bir süre boyunca doğrulanmaya çalışıldığı da pek görülmüyor. Gene de bu türden sonuçların gelecekteki araştırmalara yol açabilecek ilginç belirtiler taşıdığı söylenebilir.)

Bireysel bildiriler çerçevesinde dört grup, belleğin, mantıksal işlemlerin gelişimini, uzay ve ritmi, toplumsal yeterlilikleri inceledi; diğer gruplar şu konuları ele aldılar : heyecansal bozukluklar, okul sorunları, küçük çocukluk dönemi, kendini tanıma, eğitim tarzları, özürtiler ve yetersizler, toplumsallaşma (bunu birçok grup inceledi), dil ve iletişim bunu da öyle) fizyolojik psikoloji ve psikomotrisite; nihayet dört grup da «çeşitli» diye sınıflanan konuları ele aldı. Piaget'in evreler kuramına bağlı bu sonuçlar da oldukça yüksek orandaydı.

Zihin gerilikleri. Unesco'dan Sunberg'in belirttiği gibi, «psikologlar güçlükleri keşfetme uzmanlarıdır», terapiler alanında da işe karışırlar. Burada, genellikle çok sınırlı ve çoğu zaman çok teknik nitelikte olan konuşmalarından bazılarını belirteceğiz. J. Good - Sheese (Kanada), bir çocuğun geriliğinin keşfedildiği erken dönemlerde aileler karşısında kullanılacak «stratejiler»i çözümlendi. Gerçekten anabala-

balara böyle bir tanıyı bildirmek çok güçtür; öte yandan zorunlu önlemleri çok erkenden almak gerekmektedir. M. Boucebj Cezayir'deki ruh sağlığı çalışmalarının bazı yönlerini betimlemektedir. V.D. Sanua (ABD) çocuk şizofrenisinin ve otizminin sosyo-kültürel yönlerini ortaya koymaktadır. Ahadi Hassan İran'daki zihin geriliklerinin sosyal psikolojik etkenlerini incelemektedir. Bu etkenler arasında akraba evlilikleri, anne ile babanın akrabalık derecesi ortaya konmaktadır. Bunlara klasik nedenler arasında anababanın aşağı eğitim düzeyi de eklenebilir. Birçok grup, bütün ülkelerde yakınma konusu olan okul geriliği konusuna da —okulu bağışlayarak— eğildi.

Okul çalışmasının toplumsal etkenleri. G. Noizet ve J.P. Caverni (Fransa), «Okul sisteminin işleyişinde değerlendirmenin rolü» üzerine çok ayrıntılı bir bildiri verdiler. Zaten bu iki yazar geçenlerde çok önemli bir yapıt yayınlamıştı : «Okuldaki değerlendirmenin psikolojisi». Bir sınıfın her ders için birbirini izleyen durumlarını değerlendirmeye yarayan belirtiler son derece sabittir; şu halde bir yıldan sonrakine kolektif bir ilerleme vardır. Fakat bir sınıfın öğrencileri arasındaki farklar da aynı şekilde sabit kalmaktadır. Bu durum, değerlendirme sisteminin öğrencilerin öğrenmelerine etkili bir biçimde yardımcı olmaması demektir, bu da birbirini izleyen değerlendirmelerde süreklilikten çok değişikliklerin belirtilmesi gereğini ortaya koyar. Yazariar bu duruma bir çare önermiyorlar. Fakat çalışmaları belirli durumlar içinde araştırılabilecek çareler için gerekli temelleri veriyor. Aynı grupta P. Naville, okul çalışmasını mesleğe yöneltme açısından psikolojik ve sosyo - ekonomik yönleriyle incelemektedir.

Yeni nüfus rejimi ve ailenin boyutları. Nüfus biliminin egemen olduğu bu sempozyumda bir başka disiplinlerarası işbirliği örneğini daha buluyoruz. Llain Girard nüfus bilimini, H. Le Bras sosyolojiyi, J. Comaille hukuku, M. Livi-Bacci ve Ventisette (İtalya) tarihî temsil ettiler. Psikoloji, psikiyatri ve psikanaliz, A. Anziou, Y. Castellon, M. Soule, J.P. Almodovar (Fransa), A. Burns (Avustralya), S. Bram ve Ph. Bonacich (ABD) tarafından temsil edildi. Aile boyutundaki değişimlerin çocuğun psikolojisini, özellikle kendini değerlendirme, bireysel değerleri, yaşam biçimi konularında etkilemeye yoneldiğini gösterdiler. Çocuk hakları ve statüsü sorunu, boşanmaların artması vesilesiyle belirtildi (J. Comaille). Doğumların azalması sorunu «anababaların ruhsal ekonomisinde» çocuğun rolü açısından incelendi (M. Soule). Farklı disiplinler arasında gerçek bir işbirliğinin ortaya konduğu bir sempozyum oldu bu.

Çocukta simgesel konuşmaların anlamı ve önemi. Zihin gelişiminin birçok sempozyum içinde ve çeşitli başlıklar altında incelendiğini belirtmiştik. Toplantıya gelemeyen ama bildirisinin metnini gönderen Bruno Bettelheim'e göre, bütün iletişimlerin bilinçli ve bilinç dışı düzeylerde, aynı zamanda, sözel ve sözel olmayan görünüşlerinde bir anlamı vardır. İletişimi alan bireyde akılcı yapıların az gelişmesi ölçüsünde, birey, simgesel anlamı olduğunu düşündüğü şeye yanıt vermeye eğilim gösterecektir. Böylece küçük çocuk deneyimlerini imgelemenin ve simgeciliğinin verilerine bağlayacaktır. Yazar simgesel bir anlamın sözel ya da sözel olmayan bir yolla çocuğa nasıl iletilebileceğini göstermektedir; çocuk bu iletişimlere kendi referansları çerçevesinde yanıt vermeye yeteneklidir.

J.M. Dolle, çocuğun işaret taşları konabilecek bir yolla simgesel düzene yaklaştığını göstermektedir. Çocuk tasarım ve dil yoluyla yokluğu çağırmaya çalışmaktadır. Çocuk kendine ait bir tasarımlar sistemi yaratır, bunu çok çok değişik anlamlarda kullanır; gerçek ile düşsel arasındaki karışıklık da buradan gelir. Bu simgesel, kişisel evrenin yaratılması hem zihinsel hem de duygusal yapı ve içerikleri bozar. Böylece anlatım tarzlarının çokluğunda kendini gösteren bir yineleme eğilimi ortaya çıkar. Akıl temellerini oluşturan şeyin özü, yani nesnel bir düşüncenin ortaya çıkmasının temeli de buradadır.

J. Correia Jesuino (Portekiz) Wallon ile Piaget arasındaki tartışmanın, Piaget tarafından zihinsel işlevlerin figüratif yönleriyle operatif yönleri arasında yapılan ayırımın ardından kapandığını düşünmektedir. Wallon bu açıdan kendisinin zekanın figüratif yönlerini incelediğini, oysa Piaget'in operatif yönleri araştırdığını kabul etmişti. Gene de bu yolla sorunun kesinlikle aşılabileceği sorulabilir. Yazar Wallon'a dönmenin gerektiğini göstermeye çalışmaktadır, özellikle onun taklit üzerinde odaklanmış savlarını hatırlatmaktadır; çünkü bunlar edimden düşünceye geçici ya da hem figüratif hem de operatif yönleri kapsayan simgesel bir yapının ve tasarımsal zekanın ortaya çıkışını daha iyi anlamayı sağlamaktadır.

HENRI WALLON GÜNÜ

Açış konuşmasını Rene Zazzo yaptı. Zazzo özellikle, bu yüzyılın başlarında çok yaygın olan (özellikle Kretchmer, Pavlov ve benzerlerinde) yapıya dayanan kuramların, tipolojilerin ileri sürdüğü biyolojik yazgıçığa Wallon'un daima karşı çıktığını belirtti. Bununla birlikte Wallon bu yüzyılın çeşitli psikoloji akımlarına

her zaman açık kalmıştır. Onun sakınmaya çalıştığı şey, aşırılıkları yüzünden gerçekleri az çok karanlık bir sözcükler sisyle örtmeye yönelen aşırı ve doktrincî durumlardır. Onun kişisel çalışmaları esas olarak çocuktaki karakterin temellerini, düşüncenin kökenlerini, edimden düşünceye götüren yolları incelemeye yöneliktir. Üstün klinikçi ve gözlemci niteliğiyle onun yapıtı Pierre Janet'in ve Georges Dumas'ın çalışmalarına sıkıca bağlıdır. Olguları diyalektik içinde yorumlama biçimi ortaya koyduklarını çok canlı kılıyordu. Ona göre, diğer gerçekler, belirtiler ya da olaylar demetini açıklayabilecek olgulardan soyutlanmış olgular yoktur.

Beverly Birns (ABD) Wallon'un yaklaşımıyla Piaget'ininki arasında bir koşutluk kurmaya çalıştı; aynı şeyi D. Widlöcher «Wallon-Freud» konusunda denedi. Bu bildirilerin ardından, Lieg Üniversitesinden F. Duickarerts, Venezuela'dan A. Merani, Varşova Üniversitesinden Alina Szeminska bir yuvarlak masa toplantısı yaptılar.

Öğleden sonra şu bildiriler verildi: Y. Galifret: «Wallon'un psikolojisinde biyoloji», J. Nadel: «Wallon'cu çevre anlayışı», Ph. Malrieu: «Diyalektik bir kişi psikolojisi», G. Snyders: «1979 da Wallon'cu bir eğitimden söz edilebilir mi?» Bu bildirileri yeniden bir yuvarlak masa toplantısı izledi. G. Bollea (Roma Üniv.), J. Dos Santos (Lizbon Üniv.) ve Miguel Siguan (Barselona Üniv.).

Henri Wallon çocuk haklarının da büyük bir savunucusuydu. Eğitimci ve pedagoğ olarak bu hakları bugün de güncelliğini yitirmemiş olan öğretim reformu planında («Langevin-Wallon planı») ortaya koydu. Bu planda esas olarak, gerçek bir «herkes için kültür» yaratmayı sağlayan yöntemleri yaymak ve yapıları oluşturmak söz konusuydu.

Kongreyi düzenleyenler Polonya'lı eğitimci Janutsuz Korczak'la ilgili bir sergi yaptılar. Korczak da Wallon gibi 1879 da doğmuştu. Kongre bu büyük eğitimcinin yüzüncü yıldönümünü kutlama çalışmalarına katılma kararı aldı.

ÇOCUK HAKLARI

Japon profesör T. Horio Japonya'daki durum açısından bakıyor, ama daha geniş kapsamlı sonuçlara da ulaşıyor. Temel çocuk haklarından biri eğitime ilgilidir. Eğitim, içinde yaşadığı toplumun kültürel mirasının çocuğa aktarılması olarak, anlaşılır olmak zorundadır kuşkusuz. Fakat günümüzde çözülmez bir bütün sayılan insanlık mirasının aktarılması söz konusudur özellikle. Öte yandan, kültürel miras, ancak bireyin kişiliğinin tümüyle ve çok

yönlü olarak geliştirilmesine katkıda bulunduğu ölçüde eğitsel bir değer taşıyabilir. Yararçı ve elitçi öğretim bu amaçlara ters düşer. Oysa çeşitli ulusal eğitim sistemlerinin sorumlularınca istenen eğitim bu ikincisidir. «Meritokratik» toplumdaki herkesin yeteneğiyle uyumlu şans eşitliği istenmektedir. Oysa bu eşitlik, otomatik olarak, bugünün gereklerine göre tanımlanan yetenekleri açısından aşağı sayılan kişilerin kurban edilmesine ve yabancılaşmasına varmaktadır. Bu nedenle, çocuk haklarına saygı göstermek üzere, öğretimin «acılı» bir yükselme sistemi sayılmaması gerekir. Öğretim bilgilerin «sevince» kazanılmasını sağlayan yöntemler düzenlemelidir. Yarışmacı ve tekilci öğretim sistemi insanlı ve çoğulcu bir sisteme yerini bırakmalıdır. Japon Çocuk Haklarını Koruma Birliği, bu açıdan bakarak, okullarda her çocukta en iyi gizli güçlerini geliştirmeye elverişli eğitsel etkinlikleri uyarmak ve yükseltmek amacıyla broşürler yayınlamakta ve tartışma toplantıları düzenlemektedir. Çeşitli bilimsel ve eğitsel kuruluşlar anababaları eğitmek için çabalarını birleştirmektedirler. Amaç, onlara çocuklarının haklarını nasıl savunacaklarını öğretmek ve gençlerin yararlarına ters düşen öğretim yapılarıyla savaşmaktır.

GÖSTERMEK Mİ KANITLAMAK MI?

Bu kongrenin büyük temalardan, büyük kuramlardan uzak durma eğiliminde olduğunu daha önce belirtmiştik. Bildiri verenler özellikle sınırlı ve bazen de son derece teknik konuları ele aldılar. Ayrıca, çocuk psikolojisi gibi bir alanda ancak uygulamaya sokulabileceği ölçüde araştırma yapılabilir ve kuramsal yorumlamaya gidilebilir. Bu araştırma ve bu uygulamalar her adımda normatif, moral ve deontolojik sorunlara yol açacaktır. Bilim bu sorunlardan nefret eder ve hatta korktuğu bile söylenebilir. Ancak bu alanda bu türden sorunlarla karşılaşmadan ilerlemek olanaksızdır.

Kanıtlamak'tan çok gösterme'ye çalışılmasının —olası— nedenlerinden biri bu noktadadır. Kongre sırasında bir takım filmler ve video bantlar gösterildi. Bunları hazırlayanların zihninde —ki konularını bizden daha iyi biliyorlar— bu filmlerin bir kanıtlama değeri olması olasıdır. Ancak söz konusu filmler bir sınıflama düzeyini pek az aşıyorlardı, bu da anlamının başlangıcı olabilir tabii. Ayrıca bütün filmlerin çeşitli açılardan ilginç olduklarını da belirtelim.

Rene Zazzo (ve J. Nadel) «Değişik deneysel durumlarda çocuğun kendinin ve başkasının ayna imgesine tepkilerinin çözümlemesi» konusunda bir film gerçekleştirdi. Kuşkusuz bu film uzun sürede hazırlanmış ve filme çekilmiş dikkatli deneylerin bir kurgusudur. Uy-

gun tekniklerin kullanıldığı deneylerin ayrıntılarına girmeden, R. Zazzo çocuğun ayna önündeki davranışında dört aşama saptamaktadır. 1) 6-12 ay arasında çocuk, imgeye başka bir çocuk söz konusuymuş gibi tepki göstermektedir. 2) Aşağı yukarı 10-17 ay arasında bir deney yapma evresine girilmektedir: Çocuk özellikle elinin imge'sini eliyle karşılaştırmaktadır; fakat bu evre sırasında hiçbir çocuk elini üzerine bir leke konulan yüzüne götürmemektedir. 3) 16-17 aya doğru çocuk şaşkın görünmektedir, hareketsiz kalmaktadır; yaşla daha sıklıkla görülen başka bir tepki sakınma tepkisidir. Bu tepkiler bazı çocuklarda 20 aylığa kadar sürmektedir. Bu tepkiler hayvanlarda da görülmektedir. Çocuk, oldukça uzun olan bu evre sırasında yüzüne konan lekeye doğru bir biçimde tepki göstermektedir; deney ortalama olarak 26. ayda başarılmakta, fakat başarılı yaşların yelpazesini 16-30. aylar arasına yayılmaktadır. Bütün bu deneylerde çocuklar —sonraki evrede olduğu gibi— zeka düzeyleri ya da dil gelişimi açısından pek az farklılık göstermektedir. 4) Dördüncü evre aynada kendini tanımanın ötesine gitmektedir; başkasını tanımak söz konusudur. Bu deneylerdeki deneklerin % 40'ının, aynada annelerinin imgesini gördükleri zaman aynanın arkasına uzandıklarını belirtelim. İmge henüz basit bir yansıma olarak algılanmamaktadır.

Zazzo'ya göre, büyük bir titizlikle yürütülen bu türden araştırmalar, «aynanın virtüel alanının, çocuğun yaşamının ilk aylarında kurduğu tasarım alanını nasıl ortaya çıkarabileceğini» açıklama olanağını vermelidir. Hatta psikolojik açıdan, «aynanın yansımayı değil, yansımanın aynayı yarattığı» da söylenebilir.

Başka bir alanda I. Lezine, bir kreşteki çok hareketli fakat henüz konuşmayan çocuklarla ilgili mükemmel bir film gösterdi: «Çocuklar kendi aralarında». Bu çocuklar arasındaki sözel olmayan iletişim biçimlerinin çokluğunu ortaya koymak söz konusudur. Bu iletişimlerin son derece çeşitlidir: Bakış, taslak jest, uyarılara yanıtlar. Fakat bu, bu kışkırtmaların yol açtığı yanıtlar olarak, darbelere ya da basit tehditlere kadar gidebilir.

H. Montagner'in filminin konusu da «Sözel olmayan iletişim mekanizmaları»dır. Yine dil düzeyine ulaşmamış küçük çocuklar söz konusudur. Burada, özellikle buyuran ile buyurulan arasında ayırım yapılmakta ve yazar esas olarak şu davranışları ve tutumları sınıflamaktadır: Saldırma, tehdit, yatıştırma, ısrarlı isteme, egemenlik tutumu, saldırgan ve saldırgan olmayan tutum. Bu davranışlara, kuşkusuz değişen dozajlarla ve değişik biçimlerde, hem boyun eğen çocuklarda hem de buyuran çocuklarda rastlanabilmektedir. Yazara göre, buyu-

ranların tutumu esas olarak (ve belki sadece), anababaların ve (çocuğu kollarına alan ve saran) annenin son derece iyiliksever davranışıyla açıklanabilir görünmektedir.

Gösterilen bütün filmleri burada belirtmeyiz, bazılarının konularını bildirelim: «İlk iki yaş sırasında çocuğun toplumsallaşmasında eğitimin katkısı», K. Beller (Almanya); «Beden şemasının ve kendinin imgesiyle ilişkinin incelenmesi», C. Maurin (Fransa).

Görsel - işitsel araçların zaferini yaşadığımız bir çağdayız. Bütün çocukların televizyon seyrederek ve çizgi filmlerle de kendilerini eğittikleri söylenmedi mi? Hatta belki çocuklar bu yollarla okulun güç ve can sıkıcı yöntemleriyle olduğundan daha fazla eğitilmekte değil midir?

Sıradan yurttaşlar. Büyük bir ilgi uyandıran bir sempozyumda, meslekten olmayanların uzmanlar yanında nasıl okulun işlerine karıştıkları anlatıldı. Hem olağan okullar, hem de güçlükleri olan çocukların eğitiminde ve psikoterapisinde uzmanlaşmış okullar söz konusuydu. Sıradan yurttaşların etkinliklerine ilişkin bu öyküler bize ABD'den gelmektedir: E. Cowen ve J.G. Kelly. Bu konuda, A. Salomon (Kanada), E. Lecourt ve Ch. Mottiez (Fransa)'nın katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı düzenlendi. ABD konusunda «şu»nun ya da «bu»nun yapıldığını söylemek oldukça güç. Gerçekten, Birleşik Devletler'de yüzlerce öğretimi örgütleme sistemi vardır. Belirli bir toplanmanın yapıldığı 1958 lere kadar bunlardan kırk bin tane vardı. Kanada'da çeşitli «yerel eğitim otoriteleri»nde benzer bir özerklik bulunmaktadır. Bazı uygulamalar, örneğin 100 üzerinden not verme gibi, çok yaygındır. Fakat 100 üzerinden alınan puanların anlamı bölgelere göre farklı olabilmektedir. Okulların çoğunda 50 puan eleyici olduğu halde, buna karşılık, 70'in ya da bazen 30'un eleyici not olduğu yerler bulunabilmektedir.

Bu gözlemler, üç Kuzey Amerikalı eğitim psikoloğu kişisel deneyimlerini anlatmaya geldiklerinde, bu hiçbir zaman «Eyaletler»de genellikle herşeyin aynı şekilde olup bittiği anlamına gelmez. Fakat meslekten olmayanlar hangi nedenlerle okullara ve özellikle özürlü çocuklarla uğraşan okullara sokulmaktadır? Bunun, «öğretmenlerin aşağı yukarı hepsinin kadın olduğu bir yere erkekstil bir model getirme biçimi» olduğu söylenmektedir. Gerçekten Birleşik Devletler'de ilk ve ortaokul öğretmenlerinin % 80 - 90'ı kadındır. İlköğretmen okullarına giriş amacıyla her iki cins için tek bir sınav düzenlenseydi Fransa'da da durum aynı olurdu. E. Cowen, «meslekten olmayanların genç özürülülerin eğitildikleri kurumlara getir-

diği kendiliğinden yardımın kendi başına bir terapi oluşturduğunu» da söylemektedir. James Kelly'ye göre tasarruf yapmak söz konusu değildir; «psikologlar ve sosyal çalışmacılar tek başlarına gerçek koruma programları düzenleyemezler». Bazı durumlarda bu açıktır; örneğin suçlu gençliği korumak için (Michigan'da bir kentte) araçların yardımıyla, gençlerin iş buldukları ve bir meslek öğrendikleri oto atelyeleri düzenlenmiştir. Montreal Üniversitesinden Anne Salomon çok bilinen bir gerçeği hatırlatmaktadır: «Çoğu zaman öğretmenler anababaların sınıflara girdiğini görmekten korkarlar. Fakat bazı durumlarda işbirliği, okulun anababalar ve öğretmenler tarafından gerçek anlamda birlikte yönetilmesine kadar varmaktadır.» Böylece okul mahallenin gereksinimine kendini uydurmaktadır. Okulda artık uyumsuz çocuk kalmamaktadır, çünkü okul kendini onlara uydurmaktadır. (Bu okulları tanımaktan mutlu olurduk; tüm dünyaya onları taklit ederdi).

Paris V Üniversitesinden Colette Chiland çok zorlu bir gerçeği ortaya koydu: «Okul kurumunun başarısızlığının uluslararası düzeyde saptandığını görüyoruz.» Fransa'da bu tür girişimler enderdir ve aşılması güç engellerle karşılaşılır.

Bu konuda esas olarak, çocuk psikolojisindeki araştırma ile bunun okuldaki eğitim alanındaki uygulamaları arasındaki ilişkiler sorunu ortaya çıkmaktadır.

ARAŞTIRMADAN UYGULAMAYA

Bu konunun ele alındığı bildirilerde araştırma ile uygulamalar arasındaki ilişkiler konusu tartışıldı ve pekçok ilginç, değişik, bazen de çelişik savlar ileri sürüldü.

Örneğin Fransa'da bazı araştırmacıların kavramları tanımlamaya kalkıştıkları ve sonunda onları çarpıttıkları gösterildi (bu duruma birçok başka ülkede de rastlanmaktadır) Bazı araştırmacılar daha çok duygusal bir tutum takınıyorlar ve «ne tür bir öğretim kabul edilmelidir?» diye soruyorlar. Daha çok akılcı olduklarını söyleyen bazıları da eğitimin nesnel amaçlarını belirlemeye çalışıyorlar.

İngiltere'de araştırmaya güven duyulmuyor; başarılı yöntemleri, teknikleri ve programları saptamak amacıyla, özellikle başka ülkelerdeki eğitim sistemleri inceleniyor. Buna karşılık araştırmacının gelişmekte olan ülkelere yararlı olabileceği düşünülüyor.

Öğretimde kitle iletişim araçlarının kullanılması söz konusu edilmiştir. Televizyonun kullanılmasının bazı ülkelere, özellikle Fildişi Sahilinde, televizyonun kabul edilmesinde oldukça başarılı olduğu görülmektedir.

Paul Fraisse'e göre, «eğitim sorunu bir bilim sorunu değil, bir politika sorunudur.» Öğretimin bütçesine, dolayısıyla öğretmenlerin sayısına, sınıfların boyutuna, öğretimin çeşitli dönemlerde ulaşması istenen düzeye bu politika karar verilir. Burada felsefi bir sorun da vardır : İnsana hangi imge verilmek isteniyor? Araştırmacının bulduğu şeyin ortaya konması (Fransa'da) Bakan'a bağlıdır, yani politikaya. Başka bir örnek : İki dillilik ve küçük yaş sorunu ancak politik bir kararla çözüme bağlanabilir.

Alain Girard (Paris), araştırmanın eğitimin pratik sorunlarını çözebileceğini düşünmektedir. Bu alanda temel araştırma olanaksızdır, çünkü verilerin sayısı çok önemlidir. Kuşkusuz özürtlülerin eğitiminde ilerlemeler olmuştur, çünkü bu alanda dikkate alınması gereken verilerin sayısı sınırlı kalmakta ve bazen de bir tek sektörde yani aşılması gereken özürle sınırlı olmaktadır.

Bulgaristan'ı temsil eden delege, araştırmalarda ve uygulamalarda işe karışması gereken büyük etkenleri sıralamaya çalıştı. Makro düzeyde, eğitimden söz edildiği zaman sadece politik bir sorun söz konusu değildir. Sosyolojik, ekonomik, bölgesel, yerel, hatta ekolojik sorunlar da işe karışır. Başka bir düzeyde, öğretmenlerin kişiliğini ve eğitimini dikkate almak gerekir. Öğretim yöntemleri sadece öğrencilere değil, tek bir modele göre «imal» edilmeyen öğretmenlere de uydurulmalıdır. Psikolojik yön bütün eğitsel sorunlarda her zaman önemlidir.

Tartışmaların en önemli yönlerini aktarıyoruz.

Araştırma uygulamayı bozmamalıdır. C. Chiland'ın gözlemini hatırlayalım : Bütün ülkelerde okul sisteminin başarısız olduğu saptanmaktadır. Fakat yine bütün ülkelerde aşağı yukarı 1959 dan beri bir dizi öğretim reformu görülüyor. Bu reformlar bazen her yıl, hatta bazen Fransa'da olduğu gibi bir yılda iki kez lan edilmektedir. Öğretmenler ve öğrenciler yöntemler ve programlar konusundaki bunca sık değişimlere kendilerini nasıl uydurabilirler? Ancak bu reformlar nedensiz ortaya çıkmıyor. Çeşitli araştırma ekiplerinin, esas olarak da psikologların yaptığı şu ya da bu keşiflerin ardarda uygulanması girişimleri ya da çeşitli eğitim psikolojisi okulları arasında birbirini izleyen uzlaşmalar söz konusudur. Fransa gibi bir ülkede düzinelerle araştırma ekipleri vardır. Çeşitli eğilimler arasında şunlar var : Piagetçiler, Adlerciler, Rogersçılar, Norenocular, Freudçular, Jungçular, davranışçılar ya da Skinnerci krypto-davranışçılar, çeşitli dilbilim okullarını tutanlar ve başka bir sürü eğilim...

Bu araştırma yönelimleri arasındaki kombinezonları, karmalar saymıyoruz. Bundan şu sonuç çıkıyor : Eğer bir bakanlık ya da tamamen başka bir yürütme organı bu araştırma ekiplerinden birinin önerisini kabul ederse, «redde-dilemez» keşiflerine dayanan kendi önerilerinin dikkate alınmamasından hoşnutsuz olan başka yüzlerce öneri sahibinin kazan kaldırdığına tanık olunmaktadır.

Bundan çıkan sonuç kesinlikle, yürütme otoritelerinin aldığı her somut önleme karşı büyük bir hoşnutsuzlar çoğunluğunun olacağıdır ve bu her ülkede böyledir.

Ayrıca, araştırmaların ışığında girilen reformların gerçek değeri ne olursa olsun, her zaman kötü, çok kötü uygulanacaklardır. Çünkü bir yandan onlara olgunlaşma zamanı tanınmamaktadır, öte yandan öğretmenlerin hiçbir zaman onlardan beklenen şeyi anlamaya zamanları yoktur. Bu durumlara çeşitli ülkelerde pek çok örnek verilebilir. Çünkü unutmamak gerekir ki, sayısız öğretim reformları —kısmi ya da tümel—, şu ya da bu araştırmanın sonuçlarının telkinlerini uygulamaya koymaya çalışmaktadır. Reform acı bir başarısızlığa uğradığı zaman söz konusu araştırmanın yazarı ya da yazarları fikirlerinin sanatın kurallarına göre uygulanmadığını belirtirler.

Çocuk psikolojisine ve eğitimdeki uygulamalarına ilişkin araştırmaların çok sayıda, değişik ve çeşitli biçimlere yayılmış olduğu bir ülke var. Bu alandaki araştırmacıların pek çok olduğu ve zengin bütçeler kullandıkları Birleşik Devletler'dir bu ülke. Bu sayısız buluşların sonuçlarının örnek alınmaya değer sonuçlar verdiği söylenebilir mi? Avrupaya Amerika'dan ithal edilmiş bazı eğitim modelleri getirilmeye çalışıldı. Skinner'in programlı öğretimi ve davranışçı sonuçları gibi. Ayrıca bazı okullara Rogers'in ve tilmizlerinin non-direktivite görüşü ve «yaratıcılık» öğretimi getirildi. Bu yeniliklerin katılması ya da ithal edilmesinin Birleşik Devletler'de ya da başka yerde eğitim sistemlerinde hissedilir iyileşmeler yarattığı söylenebilir mi? Böyle olsaydı bilinirdi ve gerçek başarılarla taçlanan yöntemler her yerde örnek alınırdı.

Gerçekte Birleşik Devletler'deki sayısız eğitim sistemleri psikolojinin iki kutbu arasında gidip gelmektedir : Davranışçılık (Skinner) ve fenomenolojik varoluşçuluk (Rogers). Bu iki eğilimin arasında ya da dışında eğitim psikolojisinin düzinelerle diğer yönelimleri bulunmaktadır; bunlardan birkaçını sıralayalım : Rekonstrüksiyonizm, realizm, yeni thomist skolastik realizm, organizizm, psikanalizin çeşitli dalları, formalizm, eksperimentalizm ve Avru-